

INHOUD

Voorwoord	10
<i>Tamara Ingels</i>	
01 Inleiding - De begraafplaats in gesprek: het belang van de dialoog met en rond de dood	11
<i>Lieve Destoop en Tamara Ingels</i>	
02 De begraafplaats is meer dan een verzameling van graven	14
<i>Lieve Destoop</i>	
1 De begraafplaats is een semi-openbare ruimte	15
2 De drie hoekstenen van de openbare ruimte	16
3 Spanning tussen de drie hoekstenen: een kans tot ontwikkeling	22
03 Niets blijft wat het is, alles komt terug: Een blik op de veranderende functies van de begraafplaats	25
<i>Tamara Ingels</i>	
1 De begraafplaats heeft drie functies, van essentieel naar optioneel	26
2 De begraafplaats ontsluiten: de verenigbaarheid van functies onder de loep	28
3 Het spanningsveld tussen primair-secundair en tertiair gebruik.	31
4 Op weg naar de functiecheck - een instrument voor grensverleggers en grensbewakers	35
04 Funerair erfgoed: Waar de tijd spreekt en de melancholie bruggen slaat	39
<i>Joeri Mertens</i>	
1 De vele gezichten van de tijd	39
2 Melancholie: de brug tussen de kloktijd, het moment en de eeuwigheid	58
3 De Tijd, een eeuwige cirkel van momenten	61
Praktische wenken: De tijd in het 'funerair beeldkwaliteitsplan'	62
<i>Tamara Ingels</i>	
1 Beeldwaarde - het tijdsbeeld als kwaliteit	63
2 Visuele waarde - tijdswaarde - ontwerpwaarde	63
3 Het funerair beeldkwaliteitsplan	64

05 Hij is gestorven gelijk hij geleefd heeft: Oost-Vlaamse sporen van burgerlijk begraven in de negentiende eeuw	67
<i>Patrick Van den Nieuwenhof</i>	
1 In Hamme is er een framaconsken dood	67
2 Van kerkhoven naar begraafplaatsen	70
3 De buitenbegraafplaats met een zweem van kerkhof	73
4 Afdelingen op de begraafplaats: op zoek naar sporen	79
5 De eerste tekenen van burgerlijk begraven op het platteland en in kleinstedelijk gebied	83
6 Burgerlijk begraven in (on)gewijde grond	85
7 Gedwongen burgerlijk begraven	87
8 Burgerlijk begraven: een bron van familiale ergernis	89
9 Burgerlijk begraven in vrede	95
10 Conclusie	98
Praktische wenken: De lessen uit het verleden mogen zichtbaar blijven	99
<i>Tamara Ingels</i>	
1 Emotie is geen goede gesprekspartner, maar is soms wel essentieel	99
2 Diversiteit: is er nood aan een nieuwe parameter voor de waardestelling in de wereld van het funerair erfgoed?	100
06 Hertekenen van een begraafplaats, voortbouwend op de levendige functies van de dodenakker	102
<i>Lieve Destoop en Maarten Herbots</i>	
1 Een beetje dichterbij wie je moest afgeven	103
2 Restanten van het verleden, een zegen!	105
3 De begraafplaatsen bevinden zich in een transitie	108
Praktische wenken: De inrichting van de begraafplaats	121
<i>Lieve Destoop</i>	
1 Plaatsen voor rouw en herdenking	121
2 Luwteplekken	123
3 Bewaarplaatsen voor erfgoed	125

07 Interlevensbeschouwelijke gesprekken op de begraafplaats	128
<i>Tamara Ingels</i>	
1 De begraafplaats: de plek bij uitstek voor de interlevensbeschouwelijke dialoog?	128
2 De interlevensbeschouwelijke dialoog in de onderwijscontext	131
3 De dood als gespreksonderwerp in een breder interlevensbeschouwelijk kader	133
4 Diversiteit - maar in de grond zijn we meer gelijk dan we beseffen	135
5 Neutraliteit in woord- en beeldkeuze - een wereld van verschil	136
6 De stap naar een rustplaats in de eigen omgeving.	138
Praktische wenken: De interlevensbeschouwelijke dialoog op de begraafplaats	140
<i>Tamara Ingels</i>	
1 Interlevensbeschouwelijke gesprekken en rondleidingen op de begraafplaats	140
2 Focus op gelijkenissen, niet op verschillen	141
3 Respect voor andere manieren en gewoonten moet je leren	141
4 Het gesprek constructief opbouwen	142
5 Met kinderen en jongeren naar de begraafplaats?	142
6 Zelfreflectie	143
08 Burgers participeren mee op de begraafplaats	145
<i>Lieve Destoop en Roel Van Roosbroeck</i>	
1 De keuze van de gedenkform - in gesprek met André Kruijmer	146
2 Het begrafenisritueel - in gesprek met Roel van Roosbroeck	147
3 Rouwrituelen, herdenkingen - in gesprek met Pieter De Knudt	154
4 Mee zorg dragen voor erfgoed - in gesprek met de werkgroep Erfgoed Brugge	156
5 Zorg voor een stukje begraafplaats - in gesprek met Inge Misschaert	158
6 Ondersteunen van ontmoeting - in gesprek met Dorothee De Ganck en Silke Sintobin	160
Praktische wenken: Burgerparticipatie op de begraafplaats: een uitdaging!	164
<i>Lieve Destoop</i>	
1 Motivatie	164
2 Sociale mix	165

3	Ondersteuning	166
4	Enkele belangrijke vragen die je vooraf stelt	167
09 Het momentum van openbloeiende begraafplaatsen		168
<i>Hendrik de Bouvre</i>		
1	Over het keuzeaanbod aan mogelijkheden van asbezorging	171
2	Over de keuze van rustplaats en geloofsovertuiging	177
3	Over een uitvoerende of adviserende dienstverlening	181
4	Over de sfeer en het onderhoud van een begraafplaats	182
5	Over de toegankelijkheid van de begraafplaats	183
6	Over de 'levende' begraafplaats	184
7	Over meer recreatieve functies	186
8	Over het herbestemmen van grafmonumenten	187
9	Over onze houding tegenover de dood	189
10	Over de netwerkende begraafplaatsbeheerder	190
Praktische wenken: Onderzoek naar gebruik		192
<i>Lieve Destoop</i>		
1	Waarom bevroag je?	192
2	Wat bevroag je?	193
3	Wie bevroag je?	193
4	Bevragingen zijn niet alleen enquête	194
10 Natuurbegraafplaatsen: Van concept naar praktijk		196
<i>Lin Verbeemen</i>		
1	Het principe van natuurbegraven - in gesprek met Ada Wille (landschapsarchitect)	198
2	En hoe zit het dan in Vlaanderen? - In gesprek met Karina Abeels (Natuurinvest - Het eigen vermogen van het agentschap van Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid - ANB)	203
3	De natuurbegraafplaats te Oekene - in gesprek met Wim Vercruysse (begraafplaatsbeheerder Roeselare)	207
4	De natuurbegraafplaats te Drongen - in gesprek met Maarten Herbots (Groendienst Stad Gent)	210

Praktische wenken: Natuurbegraven implementeren is complexer dan gedacht	214
<i>Tamara Ingels</i>	
11 Prehistorische grafheuvels en hedendaagse natuurbegraving: Een nieuwe dialoog?	218
<i>Nandy Dolman en Marc De Bie</i>	
1 Maatschappelijke veranderingen, nieuwe verwachtingen en oude kansen	218
2 De natuurbegraafplaats: waar komt dit vandaan?	222
3 Prehistorische funeraire tradities: een korte flashback	225
4 Uitdagingen bij het realiseren van een archeologische natuurbegraafplaats	229
5 De start van een nieuwe dialoog	238
Praktische wenken: Archeologie als leidraad voor moderne natuurbegraafplaatsen	239
<i>Tamara Ingels en Tom Dorau</i>	
1 Hergebruik is niet nieuw!	239
2 De archeologische site als nieuwe begraafplek	240
3 De begraafplaats als archeologisch relict	240
4 De aura van het oude	241
12 Epiloog: Het laatste gesprek	242
<i>Tamara Ingels en Lieve Destoop</i>	
Over de auteurs	243
Bronnen	247
Eindnoten	251